

การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของชุมชนตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่
AN APPLICATION OF BHÀVANÀ 4 FOR DEVELOPING
LIFE QUALITY OF PAKASAI SUB-DISTRICT COMMUNITY,
NUEA KHLONG DISTRICT, KRABI PROVINCE

¹พระสุเว่ย คุณรัตน (น้อย), ²พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล และ ³สิทธิโชค ปาณะศรี,
⁴พระครูโกศลอรธกิจ และ ⁵สวัสต์ อโนทัย

¹Phra Soveuy Khunaratano (Noy), ²Phrakru Khositwattnanukul,
³Sitthichok Panasree, ⁴Phrakru Kosolattakit and ⁵Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹noysoveuy@gmail.com

Received December 25, 2021; Revised February 12, 2022; Accepted March 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง“การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่”มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ 2) เพื่อศึกษาหลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 3) การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยได้สำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล โดยนำข้อมูลจากที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดทฤษฎี

¹ นิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

⁴ อาจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

⁵ อาจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากาสัย พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกิดขึ้นได้จากคิดดี พูดดีและทำดี จึงทำให้คนในชุมชนรู้ว่าสิ่งไหนควรหรือไม่ควรทำ ไม่เห็นแก่ตัวไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่ทำให้ชุมชนเดือดร้อน ชุมชนเกิดความสุขได้ ไม่ส่งผลเสียต่อคนในชุมชน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 คือ กาย ภาวนา สิลภาวนา จิตตภาวนาและปัญญภาวนา ในการแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความสุขมีความรักความสามัคคีต่อไป 2) หลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการของหลักภาวนา 4 ได้แก่ 1. กายภาวนา คือ การเจริญกาย 2. สิลภาวนา คือ การเจริญศีล 3. จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต 4. ปัญญภาวนา คือ การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง 3) การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตำบลปากาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ พบว่า การฝึกอบรมจิตใจให้สูงขึ้นไป มั่นคงด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา มีศีล มีจิตใจที่ดีงาม ไม่คิดเบียดเบียนซึ่งกันและกัน คิดหาเหตุผล รู้วิธีแก้ไขปัญหาและรู้จักวิธีการดำเนินชีวิต ด้วยปัญญาที่ฉลาด ไม่บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติ เมื่อคนในชุมชนนำหลักภาวนา 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีการพัฒนาทางด้านกาย ศีล จิตและปัญญา ก็สามารถทำให้ชุมชนมีความสุขเป็นชุมชนที่น่าอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

Abstract

This research titled “An Application of Bhavana 4 for Developing Life Quality of Pakasai Sub-district Community, Nuea Khlong District, Krabi Province” included the following objectives: 1) to study the concept of quality of life development of Pakasai sub-district community, Nuea Khlong district, Krabi Province; 2) to study the four principles of Bhàvanà in the Theravada Buddhist scriptures; and 3) to examine the application of the Bhàvanà 4 principle for developing the quality of life of the Pakasai sub-district community, Nuea Khlong District, Krabi Province. The researcher explored and collected data through in-depth interviews. Data analysis and summary included analyzing all the obtained data, processing, summarizing and presenting the data in a descriptive form. The results of this research were as follows. 1) Regarding concept and theory of quality of life development of Pakasai sub-district community, it was found that quality of life development was from the right thought, right speech and right action that help the people realize what should or should not be done without selfishness, taking one’s own advantage, or doing what negatively affects the community. It is,

consequently, necessary to develop the quality of life according to the Bhàvanà 4 principle including Kàyabhàvanà, Silabhàvanà, Cittabhàvanà and Pannabhàvanà to solve the community's problems for peace and harmony. 2) Concerning the principle of Bhàvanà 4 in Theravada Buddhist scriptures, it was found that the Dhamma principle can be applied to develop quality of life that the Bhàvanà 4 principle consists of: 1) Kàyabhàvanà, a physical development; 2) Silabhàvanà, precepts observation; 3) Cittabhàvanà, the mental development; and 4) Pannabhàvanà, intellectual training in understanding things as they are. 3) In the application of Bhàvanà 4 principle for improving the quality of life of the Pakasai Sub-district community, Nuea Khlong District, Krabi Province, it was found that the application resulted in mental training to a higher level with stability of merit such as kindness, morality without harming each other, reasoning, knowing solutions, and knowing how to lead one's life with wisdom without prejudice and discrimination. When people in the community adopt the principle of Bhàvanà 4 to live properly with physical, mental, moral and intellectual development, it will help the community be peaceful and livable.

Keywords : An Application of Bhàvanà 4, Quality of Life Development of Community

บทนำ

ชุมชนตำบลปากส้ายเป็นชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านศีลธรรมด้านคุณธรรมให้ชุมชนในตำบล มีชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวัตถุ ทางด้านสังคม ทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เพื่ออำนวยความสะดวกสบายในชีวิตแก่พลเมือง รวมถึงการส่งเสริมทางด้านร่างกาย และ สภาพจิตใจ ต่างก็เป็นประเด็นที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งสิ้น การตื่นตัวในการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนซึ่งมีบทบาทมาอย่างช้านาน เป็นการยืนยันถึงความสำคัญและความจำเป็น ของการศึกษาคุณภาพชีวิตของประชากร อันจะนำไปสู่แนวทางในการปรับปรุงหรือวางแผน นโยบายของประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย เล็งเห็นความสำคัญ “มนุษย์หรือคนในสังคมเป็นหลัก”

การพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา ทั้งในส่วนบุคคล ครอบครัว จึงต้องมีการพัฒนาในด้านการศึกษา เพื่อให้มีแนวคิดเจตนาที่ดี รู้จักการบริหารตนเอง การเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น มีอาชีพและรายได้ที่ เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีคุณธรรม ศีลธรรม ถ้าหากปฏิบัติได้เช่นนี้ เท่ากับเป็นการยกระดับทั้งตนเองและสังคม ทำให้มีคุณค่า มีความเจริญงอกงามปัญหาต่างๆ ในสังคมลดน้อยลง เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาอาชญากรรม ปัญหามลภาวะเป็นพิษ เป็น

ต้น ประเทศต่างๆ จึงพยายามอย่างเต็มที่ ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น เพื่อช่วยให้สมาชิกทุกคน ในสังคมกินดีอยู่ดี มีความสุขสมบูรณ์ ประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต (สำราญ จุช่วย, 2554 :17)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงปัญหาของชุมชนตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ในด้านกาย ศิล จิตใจ และปัญญา ว่าชุมชนดังกล่าวยังขาดหลักการปฏิบัติเพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิต อาทิเช่น ด้านกาย ชุมชนขาดการดูแลเอาใจใส่รักษาสุขภาพจึงทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บตาม ด้านศิลป ชุมชนยังขาดหลักขั้นต้นในการรักษาศิลไม่สนใจที่ปฏิบัติเพื่อรักษาคุณงามความดี ด้านจิตใจ ไม่มีความอดทนต่อคำพูด จิตใจไม่มีความเมตตากรุณามีความคิดริษยาเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ด้าน ปัญญา ชุมชนยังขาดการคิดพิจารณาถึงเหตุถึงผลในการตัดสินใจในการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมองเห็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ด้วยหลักภาวนา 4 ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพรวมกันอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในประเทศไทยได้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของคุณภาพชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องมากมาย โดยเฉพาะ“หลักภาวนา 4” ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากในการดำเนินชีวิตของเรานั้น ต้องมีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ผ่านพ้นสิ่งเลวร้ายต่างๆ ที่เข้ากระทบการดำเนินชีวิต หน้าที่การงานหรือการรู้จักแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ รู้จักประพฤติปฏิบัติ รู้จักการพูดจาหรือพูดเป็นทำเป็น รู้จักการคิด หรือคิดเป็น และมีความรู้มีปัญญสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งหลักภาวนา 4 จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ จะส่งผลทำให้การดำเนินชีวิตมีแบบแผน ดังนั้น ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ รู้จักยับยั้งความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่ดีพอ สามารถใช้ความรู้ สติปัญญาความรู้สึกลึกซึ้งของตนไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเบียดเบียน หรือให้โทษแก่บุคคลอื่นในขณะเดียวกันบุคคลจะต้องมีการศึกษาสูงมีความขยันอดทนประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นพลเมืองดี มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจมีระเบียบวินัยมีกฎเกณฑ์ทางสังคมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมรู้จักใช้ความคิดและสติปัญญา แก้ไขปัญหาสุขภาพและการดำรงชีวิตของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอีกระดับหนึ่ง (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539 :124)

ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อใช้เตือนสติให้มนุษย์ในสังคมมีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ต่อสังคมและสร้างจิตสำนึกให้ตั้งอยู่บนรากฐานของศีลธรรมอันดี และอีกทั้งผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาต่างๆ ที่

เกิดขึ้นในชุมชนตำบล ปากส้าย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ที่มีปัญหาในการดำเนินชีวิต แล้วนำมาวิเคราะห์พิจารณาเพื่อที่จะได้นำหลักภวนา 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ในการดำเนินชีวิตอีกทั้งยังสามารถรักษาพุทธธรรมในท้องถิ่น เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนักพร้อมทั้งเห็นคุณค่าและภูมิใจที่จะรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาหลักภวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักภวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมเอกสารข้อมูล ทั้งเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือพระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) ที่เป็นผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักภวนา 4 กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบล ปากส้าย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ โดยใช้เอกสารแบบสอบถามแล้วสรุปและทำการศึกษาค้นคว้าทั้งจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ การรวบรวมข้อมูลเอกสารทางการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้อง จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันเนื้อหา ตามแนวของการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือเชิงเอกสาร โดยมุ่งเน้นจากพระไตรปิฎกเป็นหลัก
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จะทำการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากบทความ ข้อเขียน วารสาร บทความ เอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ได้กล่าวถึง เรื่องดังกล่าวไว้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยศึกษาจากหนังสือผลงานของนักวิชาการด้านศาสนา และหนังสือชุดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ด้านประชากร ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตำบลปากส้าย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย อำเภอนือคล่อง จังหวัดกระบี่ สรุปผลดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต เกิดขึ้นได้จากคติดี พุทธิและทำดี จึงทำให้คนในชุมชนรู้ว่าสิ่งไหนควรหรือไม่ควรทำ ไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบ ไม่ทำให้ชุมชนเดือดร้อน ชุมชนเกิดความสงบสุขได้ ไม่ส่งผลเสียต่อคนในชุมชน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana 4 คือ กายภavana สีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana ในการแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความสงบสุขมีความรักความสามัคคีต่อไป

2. หลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการของหลักภavana 4 ได้แก่ 1. กายภavana คือ การเจริญกาย 2. สีลภavana คือ การเจริญศีล 3. จิตตภavana คือ การเจริญจิต 4. ปัญญาภavana คือ การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง

3. การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย อำเภอนือคล่อง จังหวัดกระบี่ พบว่า การฝึกอบรมจิตใจให้สูงขึ้น มันคงด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา มีศีล มีจิตใจที่ดีงาม ไม่คิดเบียดเบียนซึ่งกันและกัน คิดหาเหตุผลรู้วิธีแก้ปัญหา และรู้จักวิธีการดำเนินชีวิต ด้วยปัญญาที่ฉลาด ไม่บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติ เมื่อคนในชุมชนนำหลักภavana 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีการพัฒนาทางด้านกาย ศีล จิตและปัญญาก็สามารถทำให้ชุมชนมีความสุขเป็นชุมชนที่น่าอยู่ต่อไป

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย อำเภอนือคล่อง จังหวัดกระบี่ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต เกิดขึ้นได้จากคติดี พุทธิและทำดี จึงทำให้คนในชุมชนรู้ว่าสิ่งไหนควรหรือไม่ควรทำ ไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบ ไม่ทำให้ชุมชนเดือดร้อน ชุมชนเกิดความสงบสุขได้ ไม่ส่งผลเสียต่อคนในชุมชน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana 4 คือ กายภavana สีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana ในการแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความสงบสุขมีความรักความสามัคคีต่อไปสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ว่าการพัฒนา ทักษะชีวิตนั้นควรพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ด้านกาย เป็นการศึกษา เพื่อให้รู้จักใช้อายตนะและ อวัยวะทั้งหลาย มีมือ เท้า ปาก ตา เป็นต้น ทั้งกาย

วาจา ให้มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านศีล เพื่อการศึกษา การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์ใน สังคมอย่างมีระเบียบ มีระบบ มีวิธีการแสดงออกที่เหมาะสม และมีวินัย ด้านจิต เป็นการศึกษา เพื่อฝึกจิตให้เป็นสมาธิคือไม่ให้วอกแวก กระสับกระส่าย ให้รู้จักมนสิการและมีโยนิโสมนสิการ ด้านปัญญา เป็นการศึกษา อบรม พัฒนาปัญญา ให้เกิดความรู้แจ้ง ให้รู้จักสิ่งทั้งหลาย ตาม ความเป็นจริง เป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความคิดหาเหตุผล และการหยั่งรู้ความ จริง จนเข้าถึงอิสรภาพมีชีวิต ที่ดีงาม ปลอดภัยปราศจากปัญหา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2539)

2. หลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการของหลักภาวนา 4 ได้แก่ 1. กายภาวนา คือ การเจริญกาย 2. ศีลภาวนา คือ การเจริญศีล 3. จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต 4. ปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ภาวนา เป็นหลักที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคล หมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้น เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญ กาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว

3. การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลปากส้าย อำเภอนือเคลง จังหวัดกระบี่ พบว่า การฝึกอบรมจิตใจให้สูงยิ่งๆ ขึ้นไป มั่นคงด้วย คุณธรรม เช่น มีเมตตา มีศีล มีจิตใจที่ดีงาม ไม่คิดเบียดเบียนซึ่งกันและกัน คิดหาเหตุผล รู้วิธีแก้ไขปัญหา และรู้จักวิธีการดำเนินชีวิต ด้วยปัญญาที่ฉลาด ไม่บิตเบียนหรือเอนเอียงด้วยอคติ เมื่อคนในชุมชนนำหลักภาวนา 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีการพัฒนา ทางด้านกาย ศีล จิตและปัญญา ก็สามารถทำให้ชุมชนมีความสุขเป็นชุมชนที่น่าอยู่ต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนา ชีวิตมนุษย์สำคัญยิ่งในลักษณะองค์รวมประสานกัน 4 ด้าน ดังนี้ 1) พัฒนากาย คือ การพัฒนา ร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดีและพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่าง ถูกต้องดีงามในทางที่เป็นคุณประโยชน์ 2) พัฒนาศีล คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมด้วยดี อย่างเกื้อกูลเป็นประโยชน์และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาอาชีพ 3) พัฒนาจิต คือ การพัฒนาคุณสมบัติของจิต ฝึกอบรมเสริมสร้างจิตให้พร้อมพร้อมสมบูรณ์ 4) พัฒนาปัญญา คือ การ พัฒนาความรู้ความเข้าใจเริ่มตั้งแต่ปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ความรู้ทาง วิชาการ ต่อจากนั้นก็ลึกซึ้งลงไปอีก คือการรับรู้เรียนรู้ถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่ บิตเบียนหรือเอนเอียงด้วยอคติและเหนือขึ้นไป ก็คือการวินิจฉัยซึ่งหมายถึงการคิด วินิจฉัยด้วย การใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ ไม่ถูกครอบงำบัญชาโดยกิเลสและตัณหา (พระเทพ เวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2527)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตำบลปากส้าย อำเภอนือคลอง จังหวัดกระบี่ มีการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากส้าย อำเภอนือคลอง จังหวัดกระบี่ เพื่อให้การบริหารจัดการให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีนโยบายและส่งเสริมการพัฒนาตามหลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มีความพร้อมทั้งด้านสุขภาพกายและจิตใจ นอกจากนี้มีการสร้างความน่าเชื่อถือให้ชุมชน มีความรัก มีความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกัน สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลปากส้าย อำเภอนือคลอง จังหวัดกระบี่

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 นั้นเป็นการแสดงให้เห็นแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาการของชีวิตอย่างชัดเจน เป็นเครื่องยืนยันว่า หลัก ภาวนา เป็นหลักคำสอนที่ควรค่าแก่การรับมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง ให้บริสุทธิ์จากกิเลสยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้ประพจน์ตามหลักภาวนา 4 ยังเป็นผู้ที่ควรแก่การเคารพบูชา ในส่วนกาย ก็คือ ตา หู จมูก ลิ้น และประสาทกาย ที่เรียกว่าอินทรียต้องใส่ใจกับสภาพแวดล้อม ทั้งธรรมชาติมนุษย์ สังคม ให้ใช้งานได้ดีเกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไรพุทธศาสนากับการพัฒนา มนุษย์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สำราญ จุช่วย, (2554), “การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบางขุนนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย : วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, (2539), *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*, กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์การพิมพ์.